

Motion till riksdagen 2023/24:15

av **Karin Rågsjö m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2022/23:131 Välfärdsteknik inom äldreomsorgen

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att en ökad användning av välfärdsteknik inte används för att kompensera för brister i bemanning eller personalens kompetens och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på ett lagstadgat krav på att socialtjänsten ska tillhandahålla likvärdiga alternativ till digital teknik för att uppfylla samtyckeskrevet och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

I propositionen föreslår regeringen bl.a. en ändring i socialtjänstlagen (2001:453) som förtydligar möjligheten att använda digital teknik när insatser ges i form av hemtjänst eller boende i särskilda boendeformer för äldre. Exempel på digital teknik är trygghetslarm med gps-funktion och kamera för tillsyn i bostaden. Det föreslås också ändringar i lagen (2001:454) om behandling av personuppgifter inom socialtjänsten för att stärka skyddet för personuppgifter. Vidare föreslås att den som beviljats en insats som genomförs med digital teknik ska samtycka till behandlingen av personuppgifter.

Vänsterpartiet har lyft frågan om brister inom äldreomsorgen samt behov av ökad bemanning och kompetens vid upprepade tillfällen genom åren. Givet att antalet personer över 80 år kommer att öka kraftigt är det av vikt att vidta åtgärder nu för att ha en beredskap för kommande behov av såväl medicinsk kompetens som tillräckligt antal anställda. Det måste gå att lita på äldreomsorgen, både för dem som behöver stöd, vård och omsorg och deras anhöriga, men även för personal som behöver goda arbetsförhållanden.

3 Digital teknik som komplement

Behovet av att säkerställa att det finns tillräckligt med personal inom äldreomsorgen har varit akut under lång tid. I dag är behovet troligtvis mer skriande än någonsin. Bemanning och kompetens är en förutsättning för att det ska vara möjligt att upprätthålla en hög kvalitet och därmed ge den rätt till vård och omsorg som vi alla har. För att få en jämlik äldreomsorg behöver kommunerna tillföras tillräckliga resurser och arbetsvillkoren för äldreomsorgens personal förbättras.

I propositionen gör regeringen bedömningen att användningen av välfärdsteknik bör öka. Skälen för bedömningen beskrivs vara att det finns utmaningar när det gäller kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen, mot bakgrund av den demografiska utvecklingen. För att möta dessa utmaningar menar regeringen att det behövs en strukturell förändring av äldreomsorgen, som bl.a. innebär att öka användningen av digital teknik.

Tunga remissinstanser riktar kritik mot regeringens bedömning. Enligt Pensionärernas riksorganisation (PRO) bör välfärdsteknik endast användas i de fall den gör omsorgen bättre för den enskilde och inte för att minska behovet av personal. Inspektionen för vård och omsorg (Ivo) motsätter sig också att digital teknik används för att kompensera för brister i bemanning eller personalens kompetens. Vidare lyfter både SKPF Pensionärerna och Kommunal frågan om huruvida det finns tillräcklig vetenskaplig evidens för fördelarna med användning av digital teknik.

Vänsterpartiet instämmer i denna kritik. Samtidigt är det viktigt att påpeka att vi inte motsätter oss användningen av digital teknik i sig, men det behöver ske på rätt sätt. Utmaningarna när det gäller kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen, som regeringen själv tar upp, ska inte lösas genom att med digital teknik kompensera för brister i bemanning eller personalens kompetens. Personal kan däremot kompletteras med digital teknik om det förbättrar och stärker omsorgen samt är något som den enskilde välkomnar. Den fundamentala skillnaden mellan dessa två principer – kompensera eller komplettera – behöver därför säkerställas. Den senare ska ges företräde.

Regeringen bör återkomma med förslag som säkerställer att en ökad användning av välfärdsteknik inte används för att kompensera för brister i bemanning eller personalens kompetens. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Likvärdiga alternativ till digital teknik

I propositionen gör regeringen bedömningen att socialtjänstlagens grundprinciper om respekt för människors självbestämmanderätt och integritet gäller även när socialtjänsten använder digital teknik. Det innebär att regeringen inte anser att förändringar fordras för att uppfylla kravet på samtycke vid ökad användning av välfärdsteknik.

Risken att enskilda kan känna sig tvingade att acceptera förslag om välfärdsteknik lyfts däremot av flera av remissinstanserna. Bland dessa har PRO uttryckt en farhåga för att enskilda individer i vissa fall skulle kunna känna sig tvingade att tacka ja till en insats, t.ex. i form av nattinsyn med kamera i stället för personliga besök av personal, ställt mot en upplevd risk att annars helt och hållet bli utan insats. Kommunal anser även att samtyckesfrågan inte är tillräckligt utredd och att den enskilde inte anses ha ett frivilligt val om det inte finns andra likvärdiga alternativ till digital teknik. Kommunal

föreslår att det ska finnas ett tydligt och lagstadgat krav på att socialtjänsten ska tillhandahålla likvärdiga alternativ som inte innebär t.ex. övervakning av den enskilde för att kravet på samtycke enligt 2 kap. 6 § andra stycket regeringsformen ska anses uppfyllt.

För Vänsterpartiet är frågan om samtycke grundläggande. Krav på samtycke är centralt för att äldreomsorgens insatser ska vara säkra och trygga, inte minst på grund av att många insatser är integritetsnära. Det finns därför stora risker med att socialtjänsten skulle tillhandahålla insatser med digital teknik utan likvärdiga alternativ, eller att enskilda helt och hållet blir utan insats om inte det digitala alternativet väljs.

Regeringen bör återkomma med förslag på ett lagstadgat krav på att socialtjänsten ska tillhandahålla likvärdiga alternativ till digital teknik för att uppfylla samtyckeskravet. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Karin Rågsjö (V)

Ida Gabrielsson (V)

Maj Karlsson (V)

Daniel Riazat (V)

Malcolm Momodou Jallow (V)

Isabell Mixter (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)